

Natuur.oriolus

bpost
PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

Retouradres: Natuurpunt,
Coxiestraat 11, 2800 Mechelen

VLAAMS DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VOOR ORNITHOLOGIE | JANUARI-FEBRUARI-MAART 2018 | JG 84 | NR 1
NATUURPUNT | COXIESTRAAT 11 | B-2800 MECHELEN

natuurpunt
Studie

Identiteit Blauwvoet
ontrafeld

1

Groene Bijeneter,
nieuw voor België

17

Broedgeval Hop

21

Geslaagd broedgeval van Hop bij Weelde (A) in 2017

David Verdonck & Gerald Driessens

Na enkele jaren intensief vogels kijken was 2017 een eerder stil jaar voor mij (DV). Als vrijwilliger en fotograaf inventariseer ik al vele jaren enkele gebieden ten Noorden van het NAVO-vliegveld te Weelde (A). Terwijl ik dit gebied in andere jaren vrijwel dagelijks bezoek, bleven mijn bezoeken dit jaar veel beperkter.

Hop *Upupa epops*. 7 mei 2008. Camargue (F) (Foto: David Verdonck)

In de morgen van 22 juni zag ik vanuit de rijdende wagen een Hop *Upupa epops* voorbij vliegen. Ik was onderweg naar het werk en kon onmogelijk stoppen. Ondanks de vele ervaringen met deze soort in het buitenland, sloeg mijn hart toch even over. Enkele vragen schoten door mijn hoofd: droomde ik? En hoeveel kans heb je om een Hop te zien in eigen gemeente? Met zijn opvallende vlucht en onmiskenbare verschijning was ik echter absoluut zeker van de determinatie. Na het invoeren van mijn waarneming in waarnemingen.be meldde een andere waarnemer zich aan om de dag erna naar de vogel te gaan zoeken. Zijn poging bleef echter zonder resultaat. Tijdsgebrek verhinderde me om zelf de buurt te gaan uitkammen.

Op 25 juli bezocht ik een tuincentrum en stelde men mij de vraag of ik iets had gehoord over 'die bruine vogel met kuif', die de voederplank bezocht bij een gepensioneerd echtpaar uit Weelde. Hij zou

zich daar te goed doen aan etensresten. Een vreemd verhaal maar de beschrijving en locatie katapulteerde me meteen terug naar mijn waarneming van de Hop een maand eerder.

Later die dag bezocht ik de gastvrije dame, die het hele verhaal toelichtte. Het bleek om een paartje Hoppen te gaan... met nest... en jongen! De vogels zelf kreeg ik helaas niet meer te zien, de laatste bleek net twee dagen voordien te zijn vertrokken. Hier het relaas:

De Hop was vanaf eind maart/begin april ter plaatse. Vooral de eerste weken was het de zang van de Hop die de aandacht trok van de drie buurtbewoners van het NAVO-vliegveld.

Een tijdje later, na het arriveren van een tweede exemplaar, stopte het zingen echter. Ondertussen had het paartje Hoppen klaarblijkelijk een nestplaats gevonden, onderin een houtstapel, van brandhout dan nog wel. Deze bevond zich op slechts enkele meters van de achterkant van hun woning.

De nestplaats situeerde zich haast tegen de grond, maar ook binnen het bereik van hun kleine hond. De eigenaar vond het wel bijzonder en was bezorgd. Toen een regenperiode aanbrak trok hij ter goeder trouw een plastic dekzeil over de houtstapel: "Zo bleven ze droog zitten" stelt hij. De Hoppen lieten zich hier echter niet door afschrikken. Ook tegenover de hond trad er snel een zekere gewenning op.

Er werden enkele foto's genomen vanuit het raam; de Hoppen kregen de ruimte die ze verdienden. Er werden drie jongen grootgebracht. Kort na het uitvliegen verlieten de vogels alle het broedterritorium. Eén jonge vogel vloog zich tegen een raam te pletter en overleefde de aanvaring niet.

De burens vertelden nog dat de Hoppen dagelijks hun voederplank bezochten. Ze deden zich te goed aan de restanten van aardappelen en andere etensresten (of wellicht eerder aan de insecten die daardoor werden aangetrokken).

Eerste broedgeval voor Vlaanderen in de 21e eeuw

Als Vlaamse broedvogel staat de Hop al enige tijd gecatalogeerd als Uitgestorven/ Regionaal uitgestorven (Vermeersch *et al.* 2004, Devos *et al.* 2016). In het begin van de 20e eeuw was de 'stinkhaan' (de bijnaam van de Hop vanwege stinkende nestholten) een schaarse tot zeer schaarse broedvogel. Tussen 1952 en '57 zat de soort op haar hoogtepunt in Vlaanderen met 60 tot 80 broedparen, maar vanaf de jaren '60 zette de achteruitgang in. In 1981 werd het laatste Vlaamse broedgeval van de Hop vastgesteld aan de Westkust (W) (Herroelen 1989). In de databank van het project *Bijzondere broedvogels Vlaanderen* (BBV) van het INBO staan geen recentere meldingen van broedverdachte vogels (med. Glenn Vermeersch).

In Wallonië werd regelmatig gebroed tot 1979. In 2007 werden op twee plaatsen territoriumhoudende Hoppen opgemerkt. In 2009 - dus 30 jaar na het laatste broedgeval - werd een broedgeval ontdekt in de omgeving van Chimay (H). Helaas verliet het vrouwtje het nest en kwamen er geen jongen uit (Jacob 2010).

Zowel in België als in Nederland neemt het aantal veldwaarnemingen van Hoppen de laatste 10 jaar gestaag toe, terwijl de trefkans om de soort te zien relatief klein is. Hoppen foerageren immers op de meest onvoorspelbare plaatsen, van een klein tuingazonnetje (dus vaak op privéterreinen) tot grote ruigtes en heidegebieden. Hoppen zijn niet honkvast en niet bijzonder vocaal, zeker geïsoleerde koppels laten zoals bij veel andere soorten niet zoveel van zich horen. Meestal zijn individuen al snel spoorloos en dus moeilijk op te volgen. Het overgrote deel van de waarnemingen komt uit de doortrekperiodes april/mei en augustus/september, maar er zijn jaarlijks ook zomerwaarnemingen in juni en juli.

In geschikt terrein pleisteren ze wel eens langer en wordt er occasioneel gezongen. Zo vertoefde er in het broedseizoen van 2013 een territoriale Hop in De Westhoek in de Panne (W), niet toevallig in de

omgeving van de laatst gekende broedplaats. Er waren toen zowel voorjaars- als zomerwaarnemingen en meermaals werd de zang gehoord. Een broedgeval in de ruimere omgeving kon dan ook niet worden uitgesloten (med. Diederik D'Hert).

Samengevat is de kans reëel dat broedgevallen worden gemist. Ook in het geval van Weelde was het louter toeval dat het via een omweg toch bekend raakte. Het nieuwe broedgeval maakte duidelijk dat zelfs tijdelijk zingende Hoppen best zo nauwkeurig mogelijk worden gevolgd. Beëindiging van de zang kan immers de start van de broedperiode inluiden.

Hoppen zijn holenbroeders die houden van kleine landschapselementen zoals oude hoogstammige fruitboomgaarden met haagjes en open veldjes waar ze gemakkelijk op jacht kunnen naar insecten, spinnen, wormen en slakken. De betere biotopen bieden hen ook grotere kevers (zoals Meikevers, emelten en Veenmollen. Indien aanwezig worden zelfs hagedissen gevangen.

Als nestplaats vermeld Cramp *et al.* (1985) holen in bomen, gebouwen, in oeverwanden en zelfs in de grond. Ook nestkasten worden gebruikt. De keuze van een houtstapel in een tuin als broedplaats lijkt merkwaardig maar Herroelen (1989) vermeldt onder de minder frequent gebruikte nestplaatsen ook spechtenholten, steen- en hout-hopen, onder dakpannen en in boomwortels.

Nesten dicht bij of onder de grond komen niet zo dikwijls voor. Meestal zitten nesten tussen 1 en 3 m hoogte, uitzonderlijk tot 12 m (Cramp *et al.* 1985)

Vestigt de Hop zich opnieuw in Vlaanderen?

De toename van het aantal waarnemingen van Hoppen tijdens de trekperiode wekt de hoop dat ook de kans op broedgevallen toeneemt. Die hoop leeft ook in Nederland; na een broedgeval in Noord-Brabant in 1995, kwam er in 2012 een paar tot broeden in Noord-Limburg. Eveneens met succes: één jong vloog uit (Hustings 2012).

De korte-termijntrend van de Hop is over het algemeen positief in het West-Europese deel van het broedgebied en negatief in het oostelijk deel. Hoewel er over heel de lijn een populatie-afname wordt vastgesteld, verloopt deze niet dermate snel dat de soort als 'Kwetsbaar' ('Vulnerable') moet worden beschouwd. Ze staat nu door de IUCN gecatalogeerd als 'Momenteel niet in gevaar' ('Least Concern') (BirdLife International 2015).

➤ Hop *Upupa epops* bij nest met jongen in houtstapel. Juli 2017. Weelde (A)
(Foto: Jac Sprenkels)

➤ Broedlocatie van Hop *Upupa epops* in houtstapel in tuin. Juli 2017. Weelde (A)
(Foto: David Verdonck)

➤ Juvenile Hoppen *Upupa epops*, juli 2017. Weelde (A) (Foto: Jac Sprenkels)

Dankwoord

We willen het echtpaar Sprenkels bedanken voor het enthousiast delen van al hun vaststellingen en hun zorgzaamheid bij dit broedgeval 'naast hun achterdeur' en hun respect voor de natuur in het algemeen.

David Verdonck, Geeneinde 30, B-2381 Weelde
(david.verdonck@pandora.be)

Gerald Driessens (gerald.driessens@natuurpunt.be)

Referenties

- BirdLife International. 2015. *European Red List of Birds*. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- Cramp S. (Editor) 1985. *Handbook of the Birds of Europe, the Middle-East and North Africa. The Birds of the Western Palearctic: Vol. IV: Terns to Woodpeckers*. Oxford, New York.
- Devos K., A. Anselin, G. Driessens, M. Herremans, T. Onkelinx, G. Spanoghe, E. Stienen, F. T'Jollyn, G. Vermeersch & D. Maes 2016. De IUCN Rode Lijst van de broedvogels in Vlaanderen (2016). *Natuur.oriolus* 82 (4): 109-122.
- Herroelen P. 1989. Hop *Upupa epops*, p. 260-261. Vogels in Vlaanderen, Voorkomen en verspreiding. I.M.P.
- Hustings F. 2012. *Geslaagd broedgeval van zeldzame Hop in Nederland*. Nature Today: 10 augustus 2012
- Jacob J.-P. 2010. Huppe fasciée, *Upupa epops*: p.455 – 456 in Jacob J.-P., C. Dehem, A. Burnel, J.-L. Dambiermont, M. Fasol, T. Kinet, D. van der Elst & J.-Y. Paquet 2010. *Atlas des oiseaux nicheurs de Wallonie 2001-2007*. Série –<Faune – Flore – Habitats> n5. Aves et Région Wallone, Gembloux.
- Vermeersch G., A. Anselin, K. Devos, M. Herremans, J. Stevens, J. Gabriëls & B. Van Der Krieken 2004. *Atlas van de Vlaamse broedvogels 2000-2002* - Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud, 23. Instituut voor Natuurbehoud, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap Afdeling Natuur en Natuurpunt vzw., Brussel.

Samenvatting - Summary - Résumé

In de zomer van 2017 vond in Weelde (A) een geslaagd broedgeval plaats van Hop. Alleen de bewoners waren getuige van het hele gebeuren en alles speelde zich af op enkele meters van de woning: het paar had een nest gebouwd dicht tegen de grond in een stapel brandhout. Er vlogen drie jongen uit waarvan een jong verongelukte bij een botsing tegen een raam van de woning. Het vorige broedgeval in België vond plaats bij Chimay (H) in 2009, in Vlaanderen werd het laatst gebroed in 1981. Ook in Nederland was er een vrij recent broedgeval in 2012 in Noord-Limburg. De vaststellingen passen in een toename van veldwaarnemingen in de voor – en najaars-trek, ook het aantal zomerwaarnemingen is recent toegenomen.

Successful breeding of Hoopoe at Weelde (A) in 2017

In the summer of 2017 a successful breeding of Hoopoe Upupa epops took place at Weelde (A). This was discovered by non-birders that observed nesting close to the ground in a pile of firewood in their garden, only a few meters from their house. Three young fledged, one had a fatal collision against their rear window.

The last breeding in Belgium occurred in 2009 in Chimay (H), in the Flemish part it goes back as far as 1981. In the Netherlands there was a recent breeding record in 2012 in Noord-Limburg. These observations fit in the pattern of increasing number of observations during spring-and autumn migration. Recently there are also more summer records.

Cas de nidification réussie de Huppe fasciée à Weelde (A) en 2017

Durant l'été 2017, un cas de nidification réussie de Huppe fasciée Upupa epops a eu lieu à Weelde (A). Quelques résidents/propriétaires ont assisté à l'événement et tout s'est déroulé à quelques mètres de la maison: le couple avait construit un nid près du sol dans un tas de bois de chauffage. Trois jeunes se sont envolés, dont un s'est écrasé contre une vitre de la maison. Le précédent cas de reproduction en Belgique a eu lieu à Chimay (H) en 2009. En Flandre, le dernier cas de reproduction date de 1981. Il y a récemment eu aussi un cas de reproduction aux Pays-Bas, dans le nord du Limbourg. Ces cas correspondent à l'augmentation relativement récente des observations sur le terrain lors de la migration printanière et automnale. Le nombre d'observations estivales a récemment augmenté.